

нема много изрека не значи да он није Еурипидов. По структури лирских партија *Pes* је сличан најранијим Еурипидовим комадима, *Алесији* и *Мегеји*, и он не личи на његова дела која су настала после 420 г.

Прилазећи главном закључку и довршавајући своје излагање, Ричи сумира своје резултате и долази до општих закључака. Он тврди изрично: „Овај преглед је показао сасвим јасно да нема солидног основа против аутентичности *Pesa* на особинама стила“. *Pes* је можда рано Еурипидово дело, написано на почетку његове каријере, кад му стил још није био сазрео, које је изгубило свој првобитни јамбски пролог. И у погледу метрике лирских делова *Pes* је сличњиј ранијим Еурипидовим делима него делима других грчких трагичара. Аутор чак каже да за *Pesa* имамо више позитивних доказа да је он аутентичан него ли за друга Еурипидова дела.

На крају, сам по себи намеће се закључак: ако аутор и није успео да докаже своје тврђење са 100%, оно је ипак толико убедљиво и вероватно и толико претеже над досадашњим негативним схватањем, да га треба оберучке прехватити. Према томе сви наставници историје грчке књижевности обавезно треба да ревидирају суд о *Pesu*, да га сматрају аутентичним делом трећег великог атичког трагичара, које је дуго сматрано као неаутентично, али без права.

Тиме се и ова књига препоручује као крупан допринос у проучавању Еурипидове заоставштине.

Б. М. Стјепановић, Скопље.

TUSCULUM-LEXICON *griechischer und lateinischer Autoren des Altertums und des Mittelalters*, novo dopunjeno izdanje, str. 544 München izd. E. Heimeran 1963. cijena 25 DM., format 8°.

Prije trideset godina E. Stemplinger na poticaj i uz saradnju E. Heimerana izdao je priručnik *Griechisch-lateinische Literaturführer*, a taj je bio temelj za prvo izdanje *Tusculum-Lexicon-a* iz 1948. U *Uvodu* izdavač naglašava da je cilj sastavljača ovoga *Leksikona* bio da on bude vodič za traženje podataka o najvažnijim antičkim, srednjovjekovnim i bizantskim piscima. Doista, prvo je izdanje, barem što se tiče samoga teksta, prošireno, dotjerano, a uz to su uvrštena nova imena, osobito srednjovjekovnih pisaca, obrađene su i struke kao što su prirodne nauke, medicina i dr. Sastavljači su obično poslije sažete biografije i karakteristike samoga pisca donijeli najpotrebniju literaturu i bibliografiju, tj. što je pisac pisao, izdanje njegovih tekstova i što je o njemu pisano.

Sigurno je da su se autori ovoga *Leksikona* morali ograničiti na ono što je u svakom pogledu bilo i jest najbitnije; vrlo često su se, kako se razabire iz teksta, odlučili upravo na najpotrebnije, premda su pri tome bili katkada vrlo sumarni.

U stvari *Leksikon* obuhvaća razdoblje antike do prijelaza XV st. u XVI st. Dr Buchwald je obradio antičku, dr Prinz srednjovjekovnu a dr Hohlweg bizantsku književnost. Od str. XI—XIV sastavljači su naveli za svako područje glavnu, tj. vodeću literaturu. Čudno je što nisu u napomeni *Opća literatura* naveli još neku enciklopediju s Balkana, neke naše ili novohelensku, a tako isto i rusku, jer u njima ima mnogo novoga gradiva i novijih pogleda na cjelokupnu problematiku koju je ovaj *Leksikon* obuhvatio. Slabije su zastupani Francuzi, jer nema na pr. Brehier-a i dr. Bolje nije ni s ruskim autorima, osobito iz područja bizantologije, dok su u tom pogledu novohelenski i talijanski dobro zastupani.

Ipak, kad se lista po *Leksikonu*, uvjeravamo se da su sastavljači uložili mnogo truda, a osim toga, vidimo da je gradivo, koje su razradili, jasno i objektivno prikazano. S druge strane, propusti su razumljivi, često i opravdani, iako ne svi. *Leksikon* će zaista dobro poslužiti ne samo studentima i stručnjacima nego i onima koji se žele informirati o nekom piscu ili o epohi u kojoj je živio taj pisac. Za granicu između helensko-rimske (latinske) antike i bizantsko srednjovjekovnog razdoblja uzeta je Justijanova epoha. To je uglavnom dobro, ali držim da je trebalo granicu srednjovjekovnog latinizeta protegnuti u cijeloj XVI st. To osobito vrijedi za naš latinizet, jer npr. Marko Marulić sa svojom *Davidijadom* stoji na granici srednjovjekovnog i novovjekog latinizeta. O njemu, dabome, ni riječi, a još je čudnije što nije spomenut

npr. Karlo Pucić (Carolus Paoli de Pozza ili Puteo (1458—1522) i njegovo svježe lirsko djelo: *Elegiarum libellus de laudibus Gnesiae puellae*, tiskano u Veneciji krajem XVI st.

U leksikonu ima natuknica koje su tekstovno preopširne. Na pr. *Antifon* (s. 39) i *Apolinarije* (s. 41), dok je natuknicu *Anthologia Palatina (Graeca)* trebalo proširiti i reći najbitnije o povijesti samoga njenog teksta. Kod natuknice *Aristotel* (s. 53) navedena je samo njemačka literatura, premda su francuski učenjaci objavili nekoliko kapitalnih djela o tome filozofu, kao: Hamelin, *Le système d'Aristote* (1920), L. Robin, *Aristote* (1944) i prošle godine J. Moreau, *Aristote et son école* (*Presses univ. de France*, 326 str.). Tako isto uz natuknicu koju smo spomenuli, i to *Anthologia Palatina*, nije citiran akribiozni tekst, prijevod i komentar francuskog učenjaka Waltz-a. Dobro je učinjeno što se uz komediografa Aristofana citira francuski prijevod V. Coulona u izd. *Budé-a* (1923—30). Zatim je uz natuknicu *Batrachomyomachia* trebalo navesti kongenijalni prijevod toga spjeva od Giacoma Leopardija. Kod Augustina nema oznake o prijevodima, barem najglavnijim, na drugim jezicima. Nezgodno je što su izostavljeni neki pojmovi, a susreću se u tekstu *Leksikona*. To navodim, jer su neki obrađeni kao *akathistos*, dok nema pojmova: *Bizant, Haron, politički stih, narodne pjesme i hesihasti*. Ovi su posljednji snažno utjecali na razvoj religiozne literature čiju je ulogu lijepo nedavno osvjetlio francuski akademik Daniel Rops u svome dokumentarno napisanom eseju: *Une orthodoxie très orthodoxe* (*Les nouvelles littéraires* od 23. IV. 1964.) pišući o Nikodemu Hagioriti i njegovoj *Filokaliji*. U natuknici *Homer* nema ni spomena o Kunićevu latinskom prijevodu Homerove Ilijade, bez obzira što je taj prijevod objavljen u Rimu 1776. Tako nema uz Teokrita oznake za Zamanjin prijevod, uz Kunićev, iako ga hvali Fritzsche u svome izdanju Teokritovih *Idila* (Leipzig 1869. s. 33). Da bi tuđi učenjaci bili tačniji u citiranju literature o našim starijim piscima, osobito latinistima, trebalo bi da akademije u Jugoslaviji izdaju posebnu bibliografiju koja se odnosi na epohu antike i latiniteta s našeg područja. Mislimo da bi tako bilo manje propusta, a još manje prigovora.

Nije mi jasno zašto je estetska rasprava *O uzvišenom—Περὶ ὕψους* navedena pod imenom Longina, a ne pod Anonim. Pri tome nije naznačeno odlično kritično bilingvističko izdanje Rostagni-*a* iz 1947. Ovdje moram istaknuti da nije ujednačeno pisanje imena samih autora, jer sastavljači pišu na pr. *Nicolaos* i *Nikolaos itd.* Uz natuknicu *Homatijan* (s. 99) spominje se da je Ohrid u Bugarskoj, a uz natuknicu *Konstantin Filozof* (s. 286) nema stručne literature, a, i ono što je navedeno, izaziva diskusiju. Osim toga, trebalo je posebno obraditi Metodija. Kod nekih pjesnika sastavljači nisu navodili značajne prijevode iz drugih jezika. To se naročito odnosi na starohelenske i rimske pisce, kao na pr. Katula, Horacija, Meleagra, Pindara i Safu, da spomenem samo neke. Sastavljači su to bolje učinili, tj. dr Hohlweg i dr Prinz, kad su obrađivali srednjovjekovnu bizantsku i latinsku književnost, ovdje pjesništvo.

Ovo nekoliko sitnih napomena u želji da uskoro treće izdanje bude još bolje i dotjeranije ni u kom slučaju ne umanjuje već istaknutu vrijednost ovoga *Leksikona* koji je zbog svoga sadržaja, opreme i općenito praktičnosti pristupačan tisućama obrazovanih čitalaca.

T. Smerdel, Zagreb.

ANNA et JARO ŠAŠEL, *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMXL et MCMLX saepatae et editae sunt*. Accedunt corrigenda ad volumen I operis V. Hoffiller et B. Saria, *Antike Inschriften aus Jugoslawien*, Zagreb 1938, indices, tabulae geographicae duae. Situla, Dissertationes musei nationalis Labacensis V, Ljubljana 1963 (IV + 174 + 52* + dve karte + list corrigenda).

A. i J. Šašel su obuhvatili svojim zbornikom 452 (451 + 75 A) antička rimska natpisa s teritorije Jugoslavije, nađena u objavljena, ili komentarisana, одн. ревидирана у периоду од 1940. до 1960. год. Зборник још садржи, као врло користан додатак, corrigenda (errata, прикази Беца, Хола, Ласта и Пфлаума) и indices уз дело Хофилера и Сарје, *Antike Inschriften aus Jugoslawien I*. Многоструко значајна и узорно урађена, ова едисија одговара свим захтевима